

Per-Erik – en märklig man botade djur som människor

Följande artikel publicerades i "Gävle-Dalabygden" Nr 9 (fredagen den 25 februari 1972) av signaturen S. F. (Simon Forsström):

Om man färdas (gamla) E4 norrut från Gävle, kommer man efter cirka en mils åkning fram till den igenväxande Mårdängsjön. På äldre kartor kallas den för Opahlasjön, vilket kan bero på att strandlinjen norr om sjön då gick nästan upp till byn.

I byn Oppala levde omkring sekelskiftet en märklig man. – Nämndes namnet "Per-Erik" var det endast en person, som man hade i tankarna: **Per-Erik Olsson**. Det var oftast i samband med bekymmer av något slag, som hans namn nämndes. Det var självklart, att man skulle vända sig till honom vid ett arm- eller benbrott, ett svårt huggsår eller annan skada. Blev ett husdjur sjukt, så var det helt naturligt, att man skulle gå efter Per-Erik.

Det var inte endast i Oppala man anlätade honom. Hans kunnande var känt i hela socknen och även utanför denna. Hur många arm- och benbrott han botade, vet jag inte, men många var det, och så vitt jag vet, misslyckades han aldrig. Efter som jag själv redan i sexårsåldern var hans patient med en bruten arm efter ett fall från taket så fick jag göra hans bekantskap tidigt. Det gjorde förstås mycket ont, då han lade det avbrutna överarmsbenet till rätta, men efter det han fixerat brottet med träspjälor, (något konkava, fint gjorda tingestar) blev det bättre. Armen blev helt bra. I sjutonårsålderna högg jag en yxa genom vristen, och Per-Erik tillkallades förstås. "Nu hade du tur i uturen", sa han, när det visade sig, att jag kunde röra alla tår. Han tvättade såret noga med antiseptiska vätskor varav jag minns vätesuperoxid, som liksom kokade i såret. Vid detta fenomen såg han mycket intresserad ut. Måhända var detta antiseptiska något nytt på den tiden. Vid eftervården av det otäcka huggsåret berättade han en gång om en piga, som kom springande med blodet sprutande från handleden. Hon hade vid kvasttillverkning skurit av pulsådern.

"Jag rinner till blos!" (jag förblöder), skrek hon. Hon hade den turen, att Per-Erik var hemma, och han stoppade blodfödet. Han berättade hur han bar sig åt, men med risk för minnesfel förs jag inte referera detta. Han nämnde gasbinda, en stor vaddboll samt en lång binda. I sammanhanget nämnde han faran av kallbrand. Eftersom vägen till Gävle lasarett var dryga milen och inga andra kommunikationsmedel fanns än häst och kärra, kan man lätt förstå, hur det hela hade avlöpt, om inte Per-Erik hade funnits. Det, som kanske mest intresserade honom, var nog att bota "felaktiga" hästar, och många sådana som hjälpligt kunde gå, har vandrat över Storbron och in genom portlidret med de gula dörrarna, som fanns före ombyggnaden.

Även teknisk

Gården kallades av gammalt för Ol-Ers efter ägaren Olov Ersson. Denne lär ska ha varit lika kunnig som sonen. Ingen av dem kan hänföras till s k kotknackare, utan deras kunnande var grundat på medfödd begåvning och stort intresse för inhämtandet av de anatomiska kunskaper, som den tidens böcker kunde ge i ämnet. Per-Erik var för övrigt mycket intresserad av maskinella ting. Ol-Ers och ett par gårdar till ägde en kvarn med inbyggt tröskverk samt linklapp. Det var en ganska stor byggnad vid en fors mitt i byn, och denna anläggning i en vacker beteshage kallades allmänt "Vattmaskin".

Den revs i början av nittonhundratalet. Några år efter skaffade Per-Erik det första flyttbara tröskverket, vilket drevs av en fotogenmotor. Då denna modernitet kom till byn, slapp hästarna gå sin enahanda kretsång i "hästvandringen", och säden korn nu rensad och klar i säckarna.

Eftersom det tog ganska lång tid, att få den stora byns skörd tröskad, blev det sen höst innan den sista gården fick säden i lårarna. Arbetet fick ofta pågå även vid lyktljus, och då var det förstås för oss småpojkar ännu mer spännande och nytt att uppleva.

Underhållande egenskaper

I den först anskaffade fotogenmotorn kunde någon gång explosionen komma så sent som uppe i plåtskorstenen, och vi väntade tålmodigt på denna uppskattade kanonsmäll, vars sensation förhöjdes genom en samtida eldstråle från rörmyningen.

Detta första tröskverk byttes sedan mot ett modernare med en dito motor, som inte hade ovannämnda, för oss småpojkar, så underhållande egenskaper.

Mycket vore att berätta om denna mångsidigt begåvade och framsynte man, Per-Erik. Hans kunnighet var en tillgång för bygden. Vi äldre minns nog kanske bäst den resliga, något böjda gestalten iklädd ett präktigt förskinn, på väg till någon, som behövde hans hjälp. De regelbundna anletsdragen omramades av kolsvart hår och skägg. Han vart tystlåten, men glimten lyste ibland fram ur de grå ögonen. - "Det skall vi väl bota", var liksom hans valspråk, men själv skördades han av den lömskaste bland sjukdomar, cancer, redan i sextio-årsåldern.

S.F.

Per-Erik med sin tröskmotor, det i artikeln omnämnda plåtröret syns tydligt på bilden.

Personerna är från vänster Per-Erik, Janne Sandin, Lars Forsström, Lars Wedin, Lars-Olov Nyström, Simon Forsström.

Damerna är Maria Lundberg från Värön Trödje och Ellen Forsström.

[Hillebygden, Nr. 1, 2002]